

Laxando fibras, vasa viscera. Nimia enim & spasmodica contractio fibrarum, vasorumque & viscerum, quæ ex his componuntur, impedit liberum humorum transitum per vasa: si ergo laxari possit illud, quod nimis contractum est, tollitur malum. Verum quidem est, non adeo hic peccare nimiam rigiditatem partium solidarum, sed potius morbosam earundem contractionem per aëria applicata, vel inordinatos spirituum in fibras motrices influxus: adeoque videtur tantum hic convenire illa, quæ acrimoniam irritantem tollunt, vel leniunt, aut inordinatos spirituum motus compefcunt. Notum tamen est naturalem vasorum contractionem sic posse minui per laxantia applicata, ut transmittant longe crassiores humores, quam in sanitate solebant, adeoque eadem hæc poterunt minvere morbosam hanc & spasmodicam contractionem. Ideo veteres Medici ad tetanum curandum humidis & pinguis fomentis utebantur, unguentis mollissimis partes perfricabant; imò sic affectos toto corpore balneis similibus immergebant, uti alia occasione in Commentariis §. 234. 3. dictum fuit. Quomodo autem laxari possint fibræ, vasa & viscera, paragraphis in textu citatis explicatum fuit.

Compefcendo vim liquidi nervos per anodyna & narcotica. Quantum usum hæc habeant, ad sedandas illas turbas, quæ ab animi affectibus excitatae fuerunt, in Commentariis §. 104. dictum fuit. Videri possunt & illa, quæ in Commentariis §. 202. & 229. 2. de illorum usu & efficacia habentur. In omnibus enim illis casibus, ubi spasmodicæ affectiones adsunt, summum remedium dant anodyna & narcotica. Ubi ergo anxietas est, absque signis inflammationis, tuto ad hæc confugere licet. Quantum autem boni ab horum usu prudenti in morbis, ad anxietatem & alia pessima symptomata tollenda, sperari possit, docuit *Sydenhamus*; qui intolerabilem anxietatem in febre putrida variolosa nullo modo compefcere posse observavit, nisi narcoticis, & quidem sæpe repetitis, si urgeret hoc symptoma: imò monuit, plurimos hoc morbo periisse, quia his auxiliis destituti fuerant. Dum enim ichor variolosus, in sanguinem resorptus, turbat omnia, & validissimam febrem incendit, tam violentum observavit nasci spirituum orgasmum in his ægris, ut, nisi his auxiliis compefceretur, brevi mors sequeretur. Unde & narcoticum remedium in pessima variolarum specie non tantum octava quaque hora propinandum iussit, verum etiam voluit, ut semper præsto esset nova ejus dosis, si forte recrudescens ægritudo & anxietas illius usum poscerent. De his autem in variolarum historia pluribus dicendum erit.

Si ab inflammatione viscido &c. Hæc est periculossima anxietas, & imprimis si inflammatorium illud viscidum circa pulmonalis arteriæ fines hæserit; uti enim dictum fuit ad §. 631. licet primo circa aortæ fines tales obstaculum fuerit, quod sanguinis e corde sinistro egressum impedit, brevi debet & pulmo in suis vasibus obstrui, & simile obstaculum cordi dextero fieri, quo illud impeditur sanguinem per pulmonem transmittere. Si vero circa venarum extrema in hepate simile malum hæserit, majores adhuc inducias fert, licet & inde pessima mala nasci possint. Curatio in utroque postulat, ut illud inflammatorium viscidum solvatur & diluatur, & vasa laxentur, ut facilius transmittere possint illud, quod impactum hæret: omnium citissime cura

perficitur, si utrumque simul obtineri possit. Quomodo autem, & per quæ remedia hæc fieri poterunt, & in historia inflammationis, & in febrium cura generali ad §. 612. 613. 614. 615. dictum fuit. Interim tamen summum discrimen, quod sæpe hic obtinet, postulat ut efficacissima quævis simul & semel adhibeantur. Quam maxime autem conducet, ut impetus vitalis liquidi sic refrænetur, ut sanguis non urgeat valida vi loca obstructa, quia sic liquidissima pars tantum transprimitur, reliquum tantopius inspissatur, & in majores vasorum angustias pellitur, adeoque periculosum adeo malum omnimomento pejus redditur. Larga hinc missio sanguinis prodest, nisi extrema jam frigida, & debilis & inordinatus pulsus docuerint, pauculum tantum adhuc meabilis sanguinis per vasa circumduci: tunc enim, hoc per venæ sectionem educto, sæpe mors acceleraretur. Ad hunc scopum etiam faciunt artuum ligaturæ, ut pro aliquo tempore, venis compressis, sanguis hic detineatur, ne ad cor delatus majores angustias faciat. Simul omni modo diluens vehiculum sanguini admisceri debet, potando decocta farinosa cum melle, fructibus horæis maturis, additis levissimis aromatibus, ne tam larga diluentium copia debile jam corpus langueat nimis: imprimis hic conveniunt amara illa lactescencia frigida, de quibus in Commentariis §. 614. dictum fuit. Additur his nitrum, cujus summa efficacia in resolvendo inflammatorio viscido adeo nota est. Simul & per fomenta, balnea, epithemata &c. venis bibulis cutis externæ similia applicantur, & imprimis circa loca affecta, ut omni modo possibili diluentia & attenuantia, venis recepta, ad locum affectum perveniant: hæc enim spes est, ut illa delata ad cor, & inde versus loca obstructa, cum tenuissima sint, adhuc transire possint, & simul, dum transeunt, actione vasorum trita & conquassata cum viscido inflammatorio in vasorum angustias hærente, partem illius solvant, sicque vias sanguini, ex corde pulso, expediant. Eundem usum habent clysmata ex similibus parata, quæ sæpe debent injici, sed parca copia simul; quia si major copia liquidi per anum incipiat, brevi orietur tenesmus deponendi alvum, & expelletur iterum, quod injectum fuerat. Indicatio autem hic jubet, ut diu retenta feculis venarum in cava intestinorum hiantium resorbentur, sicque sanguini misceantur, unde si alvum post clysmata injectum statim deposuerit æger, illico alterum simile applicandum erit: atque in his omnibus acriter pergendum est, donec anceps hoc levare incipiat malum. Pulcherrimum præterea usum habent clysmata, ubi in angustias venarum portarum viscidum inflammatorium hæret; quia, venis intestinorum in venam portarum directe se exonerantibus recepta, statim ad locum affectum, vix mutata, perveniunt. Monendum præterea videtur, ne si circa pulmonem anxietatis causa hæreat, talia præscribantur remedia, quorum operosa præparatio sæpe horas requirit. Simplex hordei decoctum, cum oxymelle, nitro, rob sambuci, ribesiorum & similibus, quæ semper in officinis præsto sunt, urgenti hic indicationi satisfaciunt; & ex similibus clysmata parari poterunt: periculosum enim tale malum subitam medelam poscit, atque interim simplicibus his, efficacissimis tamen, remediis uti possumus, dum præparantur magis operosa, si & illa requiri videantur. *Hippocrates* (p) in febribus illis cum statione continua corporis, quas *nuptis* *addees* voca-

vocavit, & in quibus hypochondria contenduntur, & decumbentes in eodem situ manere nequeunt, & extrema omnia perfrigerantur, maxima quidem diligentia & custodia opus esse monuit, sed simul iussit, uti nihil aliud quam oxymel aquosum fumerent; interimque in loco obscuro decumberent in stratis quam mollissimis reclinati & longo tempore eundem decubitum perferrent, & quam minime se jactarent (motu enim corporis sanguinis venosi motus versus cor acceleraretur, adeoque augetur anxietas): simul voluit, lini semen aqua & oleo colidum calidum hypochondriis applicandum esse. Unde patet, *Hippocratem* gravissimo huic malo simplicem satis medelam adhibuisse. Si autem omnia hæc animose applicata minime profuerint, nihil aliud superesse videtur; tuncque brevi mors his angustias finem imponet, si nempe in pulmone hæserit malum; in hepate enim non adeo cito lethale est. Pretiosissima enim illa remedia ex Porcino lapide, Bezoar &c. nihil hic efficere valent, quamvis adeo laudentur a multis: interim tamen, ne aliquid negligi videatur apud divites, similia dari poterunt, modo his non confidat quis, & alia efficaciora longe remedia negligat.

Ubi vero in pulmone hærens viscidum inflammatorium anxietatis causa est, summum usum habet vapor aquæ calidæ, inspirando directe in pulmonem attractus: addantur & emollientes herbe quandoque, quamvis tamen præcipua efficacia a vapore aquæ expectanda sit; virtus enim emollientium herbarum in decocto vel infuso manet, neque tam volatilis esse videtur, ut una cum vapore assurgere possit. Sæpe tamen similia adduntur, ne nimia remedia simplicitas contentum pariat. Vapor aquæ calidæ, quo nihil magis laxat & emollit, sic dire-

cte pulmone applicatur, vasa infarcta & obstructa laxantur, & impactus vasorum angustias sanguis diluitur. Admodum enim verosimile videtur, partem vaporis aquosi applicati non tantum absorberi venis bibulis, verum etiam arteriosas fistulas minimas, tenuissimum rorem in pulmone cava aëria exhalantes, ingredi. Uti enim alia occasione monitum fuit (vide Commentaria §. 398. 3.) illa arteriæ pars, quæ pone locum obstructum hæret, vacua est, adeoque & omnes rami talis arteriæ, qui ultra obstructionis locum ex illa prodeunt, vacui erunt; hinc poterit vapor aquæ ingredi illos ramulos, qui in superficie aëream pulmonis hiant, hac vi, qua minima fistula cava contigua liquida trahunt. Dum ergo diluens & laxans remedium sic externa applicatione ad locum affectum pertingit, & interne similia sumta circulationis lege huc deducuntur, ab utraque parte moleculæ obstruentes alluuntur, & totum fit, quod ab arte hæcenus cognita expectari poterit. Noverat *Celoberimus Boerhaavius* in hac urbe hominem, qui felici successu in anginis & peripneumonias curandis admodum celebrabatur: adhibebat autem vaporem calidum per infundibulum ore attrahendum. Quamvis autem revelare noluerit, quibus uteretur remediis, hoc saltem noscebatur, quod infusum herbarum quarundam in aqua factum, addita aliqua acetii quantitate, adhiberet. Præcipuas tamen curationes in anginis sanandis perfecit, dum maturus abscessus circa fauces emolliuit hoc vapore citius rumpere; ad quam rem multum faciebat concussio harum partium per tussim ab acetii vapore excitatam. Cum autem in hac anxietatis specie tussis non conducatur, solus aquæ calidæ vapor magis proderit.

§. 635. **S**I vero usquam, hic profecto mali atrocitas citam, tutamque medellam efflagitat.

Ubi enim in febre, imprimis acuta continua, anxietas adest, & signa docuerunt, arteriarum extremis obstructis egressum sanguinis ex corde impediri, mors instat, nisi subito tolli, vel saltem multum minui, possint hæc impedimenta. Nunquam ergo Medicus recedere ab ægro tali debet, nisi de periculo summo præmonuerit amicos, & omnia illa adhibuerit, a quibus aliquid boni expectari poterit. Quamvis autem majores inducias ferat simile malum, si circa venarum portarum extrema in hepate hæ-

serit, tamen neque & hoc perfunctorie tractandum est, cum pessima & inde mala fieri possint, & molestissimus ille summæ anxietatis sensus subitam medelam poscat. Quam imò & in spasmodica anxietate, quamvis omnium minime periculosa, idem verum est: si enim hæc circa pulmonis vasa hæserit, polyposæ concreciones, aneurysmaticæ vel varicosæ dilatationes vasorum circa cor, imò & cordis ipsius metuenda sunt, si diu duraverit tale malum.

SITIS FEBRILIS.

§. 636. **S**itis siccitatem, liquorum immeabilitatem, acrimoniam falsam, alcalinam, biliosam oleosam, putrida excrementa via primæ, pro causa sua habet.

Dum liquidi validus appetitus adest, sitire dicitur homo, quem sensum omnes noverunt, cujstamen distinctam ideam verbis describere nemo potest; interim tamen nullus dubitat, quemvis alium sitientem habere similem perceptionem, ac in se ipso experitur, dum sitit. Semper tamen sitis frigidum potius quam calidum potum postulat, & plerumque subacidulum. Hinc dum æstivis sub fervoribus, vel febris æstu, sitiunt homines, acidulum lactis serum, citri succum, & similia avidissime expetunt; amara, dulcia, spirituosæ &c. fastidiunt. Verum uti fames nascitur, dum per vitæ & sanita-

tis actiones perditorum de fluidis & solidis restauratio requiritur, & hoc sensu monetur homo, ut alimenta assumat; sic & sitis salutari necessitate impellit homines, ut sumant liquida aquosa, quæ defectum suppleant: vel illa, quæ in machinæ nostræ destructionem tenderent, corrigant diluendo, aut diluta expellant per solitas vias de corpore. Hinc Adorandus Creator fami & siti molestum sensum copulavit, simulque fecit, ut oblectamentum perciperent homines, dum ad famem sedandam alimenta, ad sitim vero potus, assumunt. Illo enim grato aut ingrato, quod ideas perceptas comitatur, trahimur.

himur longe fortius, quam si exactissimo ratiocinio perciperemus quadam facienda vel omittenda esse. Numquid sic ne precibus, imo saepe nequidem mortis intentatae minis, a morosis ægris impetrare possunt Medici, ut fumant oblata ipsis remedia? verum famelico aut sitienti homini nulla persuasione opus est, ut cibum vel potum sumat. Unde videtur merito concludi posse dum in mente sitis perceptio est, adesse in corpore illas causas, quæ requirunt liquidi ingestionem. Considerandum jam est, quasnam mutationes corporis observata docuerint effectus causas.

Siccitatem. In homine sano tota cutis externa superficies, oculi, nares, os internum, lingua, fauces &c. madida sunt, atque illud ad functiones harum partium naturales requiruntur. Cum enim totum corpus undique perspirabile sit, tenuissimum liquidum, per extrema vasculorum exhalantium oscula expulsum, humectat omnia. Ubi ergo illud deficit, vel quacumque de causa per hæc vascula non transit, siccitas adest, quia calore corporis & aere ambiente diffatur brevi omne, quod adest, humidum. Cognoscitur facile illa siccitas, dum adest, ex cutis equalitate, lingua, faucibus, naribus &c. consueta humiditate privatis: simul autem talem siccitatem comitatur sitis. Dum enim sanissimus homo æstivis caloribus per loca imprimis fabulosa iter facit, brevi sentiet totum os, nares &c. sicari, sed & simul sitiet, quia functionum integritas requirit, ut restituantur ingesto liquido illud, quod per calorem majorem diffatur de corpore. Neque obstat, quod hydropici, in quibus aquæ colluvies tanta est, sæpe adeo sitiunt. Nam in illis aqua in cavis corporis majoribus & minoribus colligitur quidem, interum tamen reliquæ partes naturali sua humiditate privantur. Sic videmus in asciticis, dum abdominis tumor increfcit quotidie, emaciari reliquum corpus, & vero marasmo quasi contabescere: imo & in illis toties lingua & fauces aridissimæ sunt. Accedit, quod tunc imprimis immanis sitis hydropem comitatur, quando incipiunt stagnantes in cavis corporis aquæ computrescere. Unde & sitim pro pessimo signo in hydropem habuerunt Veteres Medici, uti postea dicitur, quia vel designat natam putredinem, vel omnem sanguinis aquam ex vasculis elapsam in cavis corporis colligi.

Liquorum immeabilitatem. Fluida nostri corporis immeabilia esse dicuntur, quando non possunt expedite transire per illas vasorum angustias, per quas secundum sanitatis leges fluere debent. Hæc autem immeabilitas præcipue pendet ab adunatione molecularum fluidi in majores massulas, quæ prius junctæ erant (vide §. 115.). Inter illa autem, quæ adunatas moleculas separant, dilutio, & resolutio per attenuans liquidum adjectum, permixtum, & motum (vide §. 132.) præcipuum locum tenent. Unde, ubi talis conditio humorum adest, semper & sitis percipitur, qua monetur homo, ut diluentem & attenuantem potum assumat, salubri naturæ instinctu. Hæc est ratio, quare inter effectus inflammationis vide (§. 382. 8.) & sitis numerabatur. Ob hanc causam in frigore febrium intermittentium videtur adesse intentia saepe sitis, quia circa extrema vascula tunc stagnant humores sanguinei (vide §. 577.), imo saepe & in pulmonali arteria hærentes intolerabilem anxietatem faciunt.

Acrimoniam salisam, alcalinam, biliosam, oleo-

sam. Omnes humores nostri sani, uti alia occasione jam dictum fuit, blandi sunt, si bilem & urinam exceperis; & quidquid in humoribus a blandia hac indole degenerare multum incipit, inutile jam, imo & noxium, corpori est: unde & naturali lege de corpore expellitur, per alvi & urinæ vias; forte etiam per insensibilem diætam perspirationem. Per alvum naturaliter quidem compacta & figurata excrementa deponuntur, quæ ex indigestibili ciborum parte, & humorum, in cava ventriculi & intestinorum fluentium, face constant. Verum per urinam & perspirationem ingens copia liquidi aquosi, una cum salibus & oleis sanguinis nimis attenuatis & jam acrioribus, diffatur de corpore: & videtur aqua vehiculum præbere, quo illa diluuntur. Ideo simul ac vel ex ingestis acrioribus, vel ex spontanea humorum nostrorum degeneratione, major acrimonia in fluidis nascitur, sitis præsto est, quæ aquotum tenuem potum poscit, ut sic hæc acria dilui possint, & diluta tuto expelli per solitas vias de corpore. Sic si quis salamenta in prandio ingurgitaverit, sitiet pomeridiano tempore, donec illud acre muriaticum, potu assumto dilutum, eluatur. Idem experiuntur illi, qui majori copia acria condimenta ex allis, cepis, sinapi, raphano rusticano &c., alcalinis jam vel saltem calefcentibus, sumperunt. Prout autem hæc acria facilius extricari possunt & dilui, vel non, ita & sitis intensio & duratione differt: unde dum oleosa tenacitate involuta acrimonia aquosis difficilius elui potest, pertinacissima sitis nascitur; uti patet in illis, qui pinguis laridum, vel carnes optimas, multo sale condita assumpserunt. Verum & olea, quamvis blanda fuerint, calore corporis nostri possunt in rancidam acrimoniam pessimam mutari, atque tunc summa sitis sequitur. Qui pingues nimis cibos comederunt, imprimis si debilior ventriculus fuerit, neque valido labore corpus exerceatur, aliquot a prandio horis merum eructant oleum, quod in ignem projectum vivam flammam excitat; sed simul amarore ingrato displicet, & saepe acrimonia sua fauces urit, & præocat. Dicitur biliosa hæc acrimonia, quia bilem utcumque amarore refert, quamvis penitus a bile di erat, quæ nunquam mere oleosa, sed saponacea est. Sic & molle butyrum, in farragine fixatum, amarescit, & talem acrimoniam biliosam oleosam induit. Cum autem solis aquosis hæc oleosa dilui non possint, & majori tenacitate hæreant, pertinax saepe inde sitis oritur, non nisi saponaceis, imprimis acidis, aquæ mistis sedanda; qualia sunt oxymel, fructuum horæorum succi, sapæ, syrapi &c.

Putrida excrementa vie primæ. Vocari solent in corpore humano prima via partes illæ, quæ ingesta primo recipiunt, continent, mutant, nutrimentum inde pro toto corpore hauriunt, & deinde illud, quod his factis inutile remanet ex iisdem, expellunt de corpore: œsophagum, ventriculum, & intestina cum suis appendicibus sic videtur vocasse Willisius (q). Per appendices autem illas intellexit duæ felleum, pancreaticum, & vasorum meseraicorum oscula (r): ex his enim directe humores in cavitates horum viscerum deferri possunt. De medicamentorum autem in corpore humano efficacia dicitur hic auctor primas vias vocavit has partes, quia in illis ingesta medicamenta operari incipiunt. Accidit autem frequentissime, in primis his viis, dum

(q) Pharmacent. Ration. Part. I. Sect. I. cap. 2. pag. 5.
(r) Ibidem. cap. 1. pag. 3.

dum febris adest, accumulari excrementa putrida, five ex iniquis corporis humoribus huc delatis, five ex ingestis sponte in putredinem tendentibus, nata; atque dum talia in his locis hærent, vel ex vicinis visceribus in hæc loca continuo deferuntur, sitis intensa ægros cruciat, uti constat observatis prædictis; licet in sanguine & reliquis humoribus nec major acrimonia, nec ulla corruptela adsit, neque etiam magna siccitas aut liquorum immeabilitatis signa observentur. Imo & quandoque a putridis hic hærentibus febris accenditur, quæ non præexistit, uti in Commentariis (§. 586. dictum fuit. Omnium autem frequentissime bilis, inter humores citissime in putredinem vergens, corrumpitur, & in cavum intestinorum vel ventriculi pulsa, aere semper alluente hæc loca, putrescit citissime; & una cum siti, pessima alia symptomata febrilia excitat, quæ, per vomitorium excussa bile corrupta hic stabulante, tolluntur brevi. Salutari quam maxime naturæ instinctu sitis tunc oritur, ut copioso potu abstergatur illud putridum, vel & irritato ventriculo a copia liquidi assumti vomitu expellatur: plerumque enim nausea in hoc casu adest. Cognoscitur hæc sitis causa, lingua fordida, sapore fastidioso amaro putrido, nausea, anorexia: tollitur autem, dum per vomitum vel alvum excutitur hoc putridum; vel corrigitur per acida. Pulchre hanc sitis causam notat Helmontius,

§. 637. **H**inc semper fere præsentiam alicujus horum (633.) indicat.

Cum ergo sitis in febricitantibus adest, semper cogitari debet, adesse in corpore unam vel plures ex modo memoratis causis: & sollicitè indagandum est, quid sit illud in febricitante, quod sitim jam faciat, ut deinde medela dirigi possit sic, ut causa illa sitis cognita tollatur. Quamvis enim forte alia causa sitis esse possint, in siti tamen febrili, de qua hic agitur, alia præter dictas observata non fuerunt. Mira enim venena inexistibiles sitim aliquando excitasse memoriæ traditum fuit. Sic de Dipside serpente legitur, quod levi ejus morsu, & vix dolente, in juvene Tyrreno signifero, Catonis castra sequente, tanta excitaretur sitis, ut nullo potu sedari posset; unde

*Non decus imperii, non moesti jura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin spargere signa
Auderet, totisque furens exquireret agris
Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum, &c.
Scrutatur venas penitus squalentis arene,
Nunc redit ad fyrtes, & fluctus accipit ore,
Æquoreusque placet, sed non sibi sufficit, humor,
Nec sentit satique genus, mortemque veneni,*

§. 638. **A**deoque signat, illa denunciari mala futura, quæ produci possunt ex iis causis, quas præsentem esse significat (636. 637.).

Cum ergo sitis febrilis ponat quandam ex causis §. 636. enumeratis, patet omnia illa mala metuentia esse, quæ ex his causis sequi poterunt. Prognosis enim hæc variat ratione causæ, quæ sitim produxit, neque ex siti simpliciter considerata deducitur.

Tom. II.

(s) Helmont. De Febribus c. 1. Num. 10. 11. (t) M. Annæi Lucan. Pharsal. l. IX.
(u) Prorrh. l. I. Chart. T. VIII. p. 735. Coac. Præpot. N. 60. ibidem p. 355.
(v) Chart. T. IX. p. 218.

scholarum opinionem redarguens, quæ febris essentiam calorem dicebant; dumque frigoris febrilis tempore nullus ab ægris calor sensus percipiebatur, volebant tamen in interioribus corporis magnum calorem latere, licet insensibilem: mirum hoc paradoxon probare conabantur, quia in frigore febrili magna sitis adest, quam siccitati adscribebant, illamque in vivis præsupponere æqualem sibi calorem volebant. At nesciunt (inquit) hanc sitim, non a calore, ut neque a siccitate manare, prout alias contingit in siti naturali. Ideo enim nec exhibitio potus sedari, quod regulariter fieri deberet, si a sicco vel calido sitis ista oriretur. Fallax ergo sitis, non autem frigus. Oritur namque sitis ab excremento, quod facultatem istam sensitivam, ejusque organon, male affectat, illudque non secus, atque si repente magna siccitas advenisset. Nam solet acidum sulfuris (quod in se siccissimum & corrosivum) ejusmodi fallacem sitim delinire, non secus atque aqua ignem exstinguit (s). Quamvis enim, uti paulo ante dictum fuit, sitis in frigore febrili liquorum immeabilitatem pro causa habere possit, patet tamen satis ex textu allegato, quod excrementa in his locis hærentia pro causa sitis febrilis agnoverit. Organon enim illud animæ sensitivæ ventriculus & imprimis illud ejus orificium intestino continuum, Pylorus dictus, Helmontio habetur, uti ex plurimis hujus auctoris locis satis patet.

*Sed putat esse sitim, ferroque aperire tumentes
Sustulit venas, atque os implere cruore (t).*

Verum stupendi similitum venenorum effectus apparent quidem; modus autem, quo hæc agunt in corpus humanum, latet.

Præterea aliquando observatum fuit in morbis, causas sitis adesse, interimque nullam sitim habere ægros; sed pessimo semper omine: quia tunc sensorium commune, morbi vi oppressum, non afficitur amplius; unde summum periculum imminet. Ut enim dixit Hippocrates, (vide Commentaria §. 1.) mentem laborare illis hominibus, qui dolorem non sentiunt, dum causæ doloris adsunt; sic & idem de siti verum est. Ob hanc causam dixit (u): *Sitis præter rationem soluta in acutis malum.* Et in ægroto secundo tertii Epidemicorum libri (vv) Hermocrate, qui vigesimo septimo die perit, notat, quod sitiret, & linguam tamen aridam haberet, sed & simul comatosus tunc fieret. Præter rationem enim in hoc ægro sedabatur sitis, manente linguæ ariditate; si enim humiditas linguæ simul adfuisset, optimum præsagium dedisset, quia causa sitis, siccitas nempe, minuebatur.

ci poterit. Sic siccitas liquidi tenuioris defectum notat, adeoque & per minoria vascula difficilius transitus humorum fiet; simulque siccitate contracta vascula venosa absorbentia non admittent tam facile ingestos humores, exhalantium vero arte-

S

rio-

rioforum extrema similiter affecta non evacuantur illa, quæ hac via de corpore exire debebant; hinc omnes functiones, quæ ab his pendent, turbantur. Liqueurum vero immeabilitas si sitim fecerit, malum illud se præcipue manifestabit circa pulmonaris arteriæ angustias, vel & encephali vasa; hinc anxietas, difficilis respiratio, deliria &c. merito metuuntur. Si falsa acrimonia sanguis infectus fuerit, metus est, ne tenerima vasa solvantur, dum

§. 639. **Q**uare ei semper, maxime in acutis, succurrendum illico est.

Cum ergo a tam malignis causis sæpe pendeat sitis, & pessima ab his merito metuenda sint mala, patet facile, illico succurrendum esse huic symptomati; imprimis vero in acutis febribus, in quibus & siccitas, & humorum immeabilitas, & patredo per morbum ipsum augentur.

Verum alia quæstio inter Medicos agitata fuit, an nempe sitis febricitantium potu pro lubitu ægorum exhibitio sedari debeat; an vero, neglecto hoc symptomate, morbus, unde pendet, febris nempe sola debellari possit, atque interim sæpe ægri ab omni potu prohibendi sint, vel tantum parcissime potus ipsis concedi possit, ne nempe remediorum efficacia, liquidis affatim haustis diluta, minueretur. Vidimus antea in febrium historia, *Asclepiadem* primis morbi diebus tortoris vicem egisse, dum convellendas ægri vires putabat vigilia, siti ingenti &c. sic ut nequidem primis diebus os elui sineret: verum tunc simul probatum fuit, quam damnosa hæc crudelis medendi methodus sit. *Celsus* quidem mitius agendum cum ægris voluit; interim tamen non omni tempore febris potum conducere credidit: & videtur in illa opinione fuisse, melius esse; si febricitantes potu abstinerent. Postquam enim dixerat, abstinentiam a cibo facilius ab ægris impetrari, quia stomachus plerumque hunc respuit, addit sequentia: *De potione vere ingens pugna est, eoque magis, quo major febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed docendus est æger, ubi febris conquiescit, protinus sitim quoque quietuam: longioreque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum: ita celerius eum desinere sitire, qui non bibat (x).* Necesse tamen creditur, aliquantum indulgere ægris, quia & sani facilius famem quam sitim sustinent: primo tamen die nullum humorem dari voluit, nisi venæ sic conciderent, ut etiam cibus dandus esset. Imo alio in loco (y) maluit sitim fallere, quam potum exhibere. Sic enim moderandum iussit ægrum, ut neque potet, neque nimium siti crucietur. Os etiam ejus elui potest, ubi & siccum est, & ipsi faceret, quamvis id tempus aptum potioni non est. Commodèque *Erastrius* dixit, sæpe, interiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere: neque ad rem, male haberi ægrum, pertinere. Verum, dum os siccum est & foetet, ventriculus & intestina similiter se habent, atque pariter potu ingesto ablui & humectari postulant: nulla enim ex sitis causis §. 636. enumeratis est, quæ non emendetur aquosis haustis tali sub moderam-

salinis acris particulis gravidis humores, aucta per febrim velocitate, per illa pelluntur; unde in scorbuto muriatico hæmorrhagia, dolores &c. observantur. Si ab alcalino putrido, oleoso bilioso &c. sitis nata fuerit, omnia illa mala prævidentur, quæ §. 85. & 86. enumerata fuerunt, ubi de effectibus alcalini spontanei, tam in primis viis, quam in sanguine, agebatur.

ne, uti sequenti dicitur paragrapho. Sicca enim hic humectantur; immeabiles liquores, interposita diluente aqua, dividuntur; acris omnia abstergantur, & dilutione per aquosa enervantur penitus. Unde tamen *Celsus* (z) fateri coactus fuit, quod ne illud quidem, ab *Heracleide Tarentino* dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones miseri novam materiem corrupte.

Longe alia fuit *Hippocratis* in febribus curandis methodus, qui & victum humidum febricitantibus prodesse monuit, & tenues acidulos potus ex mulla, oxymelle, hordei decocto &c. dedit, uti ex libro de diæta acutorum satis patet, & pluribus in generali febrium cura dictum fuit.

Infelix tamen hæc methodus postea iterum adhibita fuit præterito imprimis saculo a Medicis, qui vel arcanis remediis Chemicis se omnes morbos debellare posse jaclabant, vel per sudores, calidissimis sudoriferis exhibitis, omnium febrium curam aggrediebantur. Ab omni autem potu ægros suos prohibebant ideo imprimis, ne remediorum efficacia, aquosis potibus haustis diluta, enervaretur. Patet autem facile, quam misera fuerit ægotantium conditio, qui hac methodo tractabantur; febrili enim quamvis æstu torreretur corpus, & calidissimis remediis ignibus adderentur ignes, tamen ne summis quidem labris potum gustare concedebatur. Neque, quod mirum videri posset, ab hac methodo recedebant Medici, licet novissent plurimos, intentata mortis minas spernentes præ intolerabili siti, optimo cum successu avidissime ingurgitasse potum, quem vi vel precibus extorserant a custodibus suis, *Helmontius*, quamvis arcanis suis se omnes febres debellare posse jaclaret paucorum dierum spatium, tamen magis in hac re sapiebat, & detestabatur in febribus abstinentiam a potu. Nam si febris sit calida, & sterculosa, privetur autem potu humectante, depopulatur cruorem, & solidarum partium alimentum, cum viribus. Etenim, uti licet vesicam exonerare, quoties urget etiam importuna necessitas, ad hoc non petita a Medico venia; pariter quoque est bibendum, quoties monet necessitas: cum unum non sit magis naturæ consonum quam aliud: suis autem stricta lex, & rupta mandati obedientia, jam millies Medenti opprobrium attulit (a). Hoc tempore, saltem in his regionibus, crudelis hæc methodus repudiatur ab omnibus fere Medicis, & sitientibus ægris potus conceditur. Quænam autem circa hanc rem observanda sint, dicitur sequenti paragrapho.

§. 640.

§. 640.

SITIS FEBRILIS.

267

§. 640. **Q**uod fit: 1. bibendo aquosa, subacida, nitrosa, demulcentia, calida, sæpe, parva copia simul. 2. nares, os, fauces, simili potu fovendo, colluendo, gargariando. 3. fofus, epithemata, & cataplasmata ex similibus, hypochondriis circumvolvendo. 4. Clysmatibus similibus injectis, & retentis.

1. Sitientes ægri potum appetunt, verum naturali instinctu aquosum semper & tenuem; meracam cerevisiam, vina generosa &c. detestantur. Imo & in sanis hominibus observatur, quod, summis æstivis caloribus sitientes, solo tenui potu delectentur: non mirum ergo & in æstu febrili idem obtinere. Forte ideo *Hippocrates* (b) noluit dari sitientibus lac. merum nempe, tribus enim vel quatuor partibus aquæ dilutum pulchre sitim febricitantium sedat. Cum autem in febribus, aucto motu circulatorio, sales & olea sanguinis acriora fiant, & in putredinem vergant, imo sæpe in primis viis putrida excrementa hæreant; optime aquosis adduntur subacida, quæ omni putredini resistunt, & optima contra sitim ab hac causa ortam sunt remedia: hinc succus citri, aurantiorum, cerasorum, ribesiorum &c. aquosis miscentur tanto cum fructu, & in febre sitientes avidissime hæc expetere solent. Additur his nitrum, & varia ex nitro præparata, quæ in officinis præstant, quia pariter omni putredini resistunt; & inflammatoriæ liquorum immeabilitati resolvendæ quam optime conducunt. Ut autem siccitas nimia emendetur, & leniatur acrimonia humorum, aquæ incoquantur hordeum, avena & similia farinosa, quæ simul putredini opposita sunt, cum sponte sua acescant.

Verum fere omnes, qui in febribus sitiunt, frigidum potum appetunt, cumque naturali ægorum instinctu in morbis non sine ratione tam multa concedantur, forte videretur & in hac re ægris obtemperandum esse, frigidam sæpe petentibus. Verum quidem est, frigidum potum maxime placere, & refocillare, sed plures tamen noxas habet, uti certis observatis constat. Si enim consideretur, frigidum potum, affatim imprimis haustum, dum transit per oesophagum, accumbentia ipsi vasa intercostalia & diaphragmatica constringunt; dein in ventriculum delatum frigore suo hepatis, ventriculo accumbenti, venæ cavæ, sinui venoso adeo vicino pessime nocere posse, cum sanguis nosfer in frigidam aquam demissus illico coaguletur; patebit satis ratio, quare potus frigidus damnetur tanquam periculosus. Si enim calefacto corpori frigidus aer subito admixtus adeo noceat, ut plures inde perire existimaverit *Sydenhamus* (c) quam peste, fame, & gladio simul; quanta non erunt metuenda mala, dum gelidus potus partibus internis, calore febrili æstuantibus, applicatur subito; cum & aer citius calefaciat quam aqua, & sæpe in febribus acutis sanguis in spissitudinem inflammatoriam tendat; adeoque longe promptius coaguletur a subito hoc frigore? Lethales pleuritides, peripneumonias, imo & subitanam mortem sæpe secutam fuisse, dum æstivanti corpore gelidam biberent homines, numerosissima observata in Historia Medica docent. Neque tamen hic dissimulandum est; frigidæ aquæ potum aliquando febricitantibus profuisse. Sic alia occasione in Commentariis §. 11. dictum fuit, *Galenum* sæpe vidisse, non paucos febre ardente laborantes statim ex frigidæ potu liberatos fuisse: verum addit *Galenus*, hoc factum fuisse, cum jam medio-

riter concocti essent humores, adeoque jam deservisset morbi impetus. Verum *Celsus* (d) in summo incremento ardentis febris, magna siti antecedente, frigidam aquam copiosam dandam voluit, ut bibere etiam ultra satietatem, & cum jam venter & præcordia ultra modum repleta, satisque refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt, sed ipsa aqua frigida, tantum ad satietatem data, pro medicamento utuntur. Paulo post tamen monet, in his tantum hoc remedium adhiberi posse, in quibus præter ardorem nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens, vel in pulmone, vel in faucibus &c. Sic dicit *Schebhamerus* (e), se vidisse servum febre ardente laborantem, qui summo æstu affligitur, & negligentius habitus, ultra decem aquæ frigidæ libras avidissime hausit; sicque effecit, quod nemo medicorum facile efficere potuisset, ut altero mane febre extincta sanus esset. Imo testatur, quod ex *Clarissimo Meibomio* audiverit, totius pagi plurimos incolas, morbo acuto laborantes, medico & remediis destitutos, aqua frigida æstum febrilem extinctis, moxque oppressi caloris nativi reliquias spiritu vini refocillant, omnes restitutos fuisse. Verum aliquando contingit, in putridis imprimis dictis continuis febribus, sanguinem in putridam dissolutionem tendere, adeoque minus in his metuenda esse sanguinis coagula, & forte in tali casu frigida potus non adeo noceret. Præterea in Commentariis §. 599. monitum fuit ex *Sydenhamo*, aliquando in morborum curationibus plus concedendum esse ægorum desideris impensoribus, quam magis fallacibus ac dubiis artis regulis. Adeoque si in morbis quandoque gelidum potum expeterent ægri, omnem alium fastidientes, minime absonum videtur, illum concedere; nunquam tamen nocebit cavere, ne simul & semel ingentem copiam ingurgitent, sed potius parcam quantitatem simul & repetitis vicibus sumant; sic enim & satisfiet ægorum desiderio, & interim plurima cavébuntur mala, quæ jure metuenda sunt. Cum autem omnia modo dicta solum hoc probent, aliquando in febribus frigidum potum profuisse, & quidem tunc imprimis, quando ineluctabili desiderio illum appetent ægri; patet satis ex rarioribus illis casibus minime posse concludi, illum semper febricitantibus exhibendum esse: non magis quam si haleces salitos, lardum & similia vellet quis commendare in visitu febricitantium, quia quandoque his assumtis febres curatae fuerunt, dum summo appetitu hæc desiderarent ægri, & invitis etiam Medicis affumerent. Ex illis autem, quæ dicta fuerunt, constat, potum calidum, vel saltem egelidum, turissime exhiberi ad sitim febrilem leniendam.

Præterea expedit summo potu, ut calidi etiam potus parca copia simul assumantur. Simul & semel enim dum sitientes ægri hos ingurgitant, sæpe sic distenditur ventriculus, ut ejus officina spasmodico contracta omnem exitum denegent ingesto potui; unde magna anxietas, & alia plurima mala sequerentur (vide §. 586. v.) Sæpe etiam nausea & vomitus

(x) Cels. I. III. c. 6. p. 128. (y) L. III. c. 4. p. 110.
(z) L. III. c. 6. p. 128. (a) Felmont. de Febribus c. 72. Num. 3. p. 775

(b) Aphor. 64. Sect. V. Chart. T. IX. p. 217. (c) Sect. VI. c. 1. p. 325.
(d) L. III. c. 7. p. 125. (e) De genuina Febre curandi Methodo, Part. 3. Sect. III. §. 36. 37. p. 186. 187.

mitus sequuntur, sicque excutitur omne liquidum, quod ingestum fuerat. Verum etiam, cum saepe immeabilitas sanguinis sitis causa sit, diluens potus, parca simul copia sed frequenter ingestus, venis recipitur, sanguini miscetur, & valorum actione cum illo quasi conteritur & miscetur, sicque optime dividitur omne immeabile. Ubi vero magna simul aquae copia sanguini per venas affunditur, non fiet tam facilis & aequabilis miscela, & brevi post per urinam aut sudores saepe iterum expellitur de corpore, antequam vasorum actione intime cum sanguine permisceri possit.

Varia jam ad hunc numerum in Materia Medica habentur formulae, secundum quas gratissimi potus ad sitim febrilem levandam concinnari poterunt.

2. Maximi momenti in febribus acutis curandis hoc monitum est. Siccantur enim & sanguinis immeabilitas imprimis tunc sitim saepe faciunt: verum maximum discrimen a tali sanguinis dispositione in encephali, & pulmonum vasis metuitur. Dum ergo similes potus calidos aegri ore continent, fauces his colluunt, humectantur siccae haec partes, tepido vapore fovetur pulmo, imprimis si per nares calidae aquae vapor simul attrahatur. Verum etiam simul carotidis externa rami, per has partes distributi, laxantur; adeoque impetus & pressio sanguinis a capitis interioribus avertuntur. Praeterea humectatio harum partium pulcherrime sitim lenit. Unde & Celsus, uti ad §. 638. dictum fuit, dum a potu abstinere volebat febricitantes, os tamen eluendum iussit, ne nimia siti eruciarentur. Quantumcumque enim quis potaverit, si lingua & os internum sicca manserint, sitis manebit, simul etiam has partes sic fovendo laxantur venae bibulae, ut inhalare possint applicata liquida; & arteriae exhalantes sic disponuntur, ut transmittere possint tenuis-

simos halitus, quibus naturaliter omnia illa loca foventur & humectantur. In hydropicis molesta sitis pulcherrime leniri solet, dum os saepius aqua, cum sexta parte aceti, vel succi citri, eluunt.

3. Ut nempe foveantur haec partes, & viscera hic locata sic disponantur, ut liquores per illorum vasa facillime transeant; a siccitate enim & immeabilitate sanguinis in his locis multa mala fieri poterunt. Verum etiam per venas bibulas cutis externa sic multum liquidi refovetur, & sitis imminuitur. Quantum autem balnea prodesse possint ad sitim tollendam, alia occasione dictum fuit (vide Commentaria §. 333.) Ut enim Galenus probaret totum corpus inspirabile esse, dicit, experimentis constituisse, homines, qui flagrante sub Sole iter confecerant, & os aridissimum habebant, & molestissima siti cruciabantur, balneum ingresses illico levamen percepisse, os enim humectabatur, squalidum antea corpus molle & humidum fiebat, atque omnis sitis exstinguebatur. Dum autem fomenta, epithemata, cataplasmata ex similibus parata hypochondriis circumvolvuntur, & simul curatur, ut non frigeant; in tepido balneo omnes partes haerent, atque idem effectus poterit expectari.

4. Clysmata dupliciter hic prodesse poterunt: vel enim per haec eluantur putrida excrementa, quae dum in his locis haerent, sitis causa esse possunt, uti §. 636. dictum fuit; vel clysmata incipiuntur hac spe, ut retenta absorbeantur venis bibulis intestinorum, sicque conspirent suo effectu cum reliquis, de quibus hac paragrapho dictum fuit. Quenam autem observanda sint in similibus clysmatum applicatione, dictum fuit in Commentariis §. 634. ubi de illorum efficacia in curanda anxietate febrili agebatur.

§. 641. Si vero valida sitis una comitetur summam debilitatem, tum vinosa, imo & saepe spiritibus ditiora, prioribus (§. 640.) miscenda, propinanda tuto erunt.

Omnes autem illis, quae praecedenti paragrapho dicta fuerunt, magna aquae copia miscetur sanguini. Si autem simul debilitas summa adsit, non poterunt debita vi pelli per vasa corporis ingesta liquida, unde vel obruetur debilis homo his, & summam patietur anxietatem, dum moles liquidi movendi adeo per haec aucta fuit; vel ingesta aqua colligetur in cavis majoribus & minoribus corporis, & fiet hydrops, neque sedabitur tamen saepe sitis, dum omnis aqua ingesta sic iterum e vasis exit. Omnium optimum est, tunc addere aquosis talem vini quantitatem, quae refocillandis viribus convenit, neque interim nimio stimulo nocere possit: tuto enim febricitantibus vinum aqua dilutum dari posse in Comment. §. 605. 2. vidimus: verum in

hoc casu ob debilitatem major copia vini adhiberi poterit. Imo nec spirituosa, ut ipse vini spiritus, vel compositi aromatici spiritus officinales nocebunt, si aquosis misceantur; & observatur, pulcherrimam tunc sedari per haec, quam si soli aquosi potus exhiberentur. In hydropicis sitientibus magnum a similibus levamen percipiunt; imo & operari, a valido labore sitientes, solent spiritus vini pauculum sumere, sicque observant communi dein potu longe melius sitim tolli, nam sudores, quibus tunc adeo diffluunt, spirituosus his compefcuntur, atque ita impeditur, ne ingesta liquida brevi iterum difflentur de corpore. Formulae similibus potuum, qui his usibus servare poterunt, in Materia Medica ad hunc numerum habentur.

NAUSEA FEBRILIS.

§. 642. Nausea irritum conatum vomendi significat cum idea horroris; causam ergo habet proximam fibrarum muscularium faucium, oesophagi, ventriculi, intestinorum, musculorum abdominalium leviolem convulsionem; haec fit 1. ab acri, putri bilioso, in vacuum stomachum pulso, in fauces ascendente, utraque vellicante, & irritante, unde reliqua eosdem sequuntur motus: cognoscitur ex inedia, halitu putri, ore, lingua, faucibus fordidis; vel 2. oritur a lenta, viscida, fluctuante materie, quae in iisdem locis natando vellicat; cognoscitur ex signis glutinosi praegressi (§. 69. ad 75.) aut 3. a ventriculo, oesophago, intestinis, & visceribus vicinis leviter inflammatis; quod scitur ex signis horum propriis; 4. tandem etiam a memoria rei, quae olim assumpta similes nauseas creaverat; 5. denique & ab inordinato liquidi nervosi motu, undecunque excitato; cognoscitur delirio, spasmo, vertigine, tremore.

Nau-

Nausea dicitur sunt primum, quibus in navi ac inter navigandum stomachus langueret: deinde consuetudo obtinuit, ut vox ea quocumque modo sic affectis tribueretur (f), atque ob hanc causam videtur vomitus vel nausea Graecis dicta fuisse. Est autem conatus vomendi, sed irritus, ut non vomat. Nausea enim vellicantes tantum, nullum vero humorem evacuantes, dicebantur Galeno (g). Unde & Seneca, cum in navi fluctibus agitata, non assuetus his turbis, esset, dicit: Nausea enim me, segnis haec, & sine exitu torquebat: quae bilem movet, nec effundit (h). Saepe quidem nauseam vomitus sequitur; & fere omnem vomitum aliquis nausea praecedit; proprie tamen loquendo nauseare dicitur homo, qui absque vomitu sequente irritum vomendi conatum sentit. Semper autem hunc vomendi conatum idea horroris comitatur, atque dum quis nauseat, omnes cibos & potus averfatur. Si quis famelicus in prandio medullae ossium putrescentis, hepatis piscium corrupti, vel carnis putridae pauculum tantum incautus devoraverit, nauseabit illico, & horrebit totus; donec vel vomitu excutiat illud corruptum, vel acidis ingestis corrigatur, aut diluenti potu abluatur.

Videtur nausea gradu tantum differre a vomitu: unde causae omnes, quae nauseam faciunt, si augeantur, vomitum producant; & vicissim causae omnes, quae vomitum excitant, si minuantur, nauseam pro suo effectu relinquunt. Cum ergo vomitus, uti postea §. 652. dicitur, sit violenta expulsio illorum, quae ventriculo imprimis continentur, per convulsionem fibrarum muscularium faucium, oesophagi, stomachi &c. videtur & idem in nausea obtinere, sed remissione tantum gradu: adeoque causa proxima nauseae erit levior harum partium convulsio, quae irritationem ad vomendum quidem facere potest, validam tamen illam expulsionem contentorum ventriculi, quae per vomitum fit, efficere nequit. Si homo sanissimus, immisso in fauces digito, linguae radicem, velum pendulum palatinum, aut pharyngis initium tangat, mox nauseabit; & si simul hoc tempore manum abdomini admoveat, sentiet musculos abdominales jam moveri incipere a sola mechanica harum partium irritatione. Videndum jam est, quanam sint causae remotae, quae leviolem hanc convulsionem harum partium, nauseae proximam causam, excitare valent: atque haec causae commode in quinque distinctas classes distribuuntur, de quibus singulis seorsim agendum erit.

1. Frequens satis haec nauseae causa est: hepar enim, tanta molis viscus, a sanguine allato sua fabrica secernit humores magna satis quantitate, atque illos per ductum excretorium in duodenum intestinum defert. Verum vacuo ventriculo pylorus patet, adeoque collectus in duodeno intestino humor ex pancreate, hepate, vesica fellea facilius, sola respirationis actione pressis his partibus, per laxum pylorum in ventriculum regurgitat, quam per intestinum jejunum, tot rugis clausum, transit. Unde etiam talis humor magna satis copia in ventriculo hominis sani, diu jejuni, colligitur, & saepe eructatur; imprimis si pronus corpus incurvet. Semper autem tunc spumescens, subsalsus, leviter

Tom. II.

(f) Plutarch. Symposiac. Lib. VI. Quae. 3. p. 654.
(g) De Locis Affectis Lib. I. c. 4. Charter. Tom. VII. p. 391.
(h) Senec. Epist. 53. p. 471.
(i) Aphor. 17. Sect. IV. Charter. Tom. IX. p. 145.

amarefcens in homine sano invenitur. Si jam bilis solito acrior, vel majori copia, in ventriculum sic deferatur, inde talis nasci potest irritatio, quae nauseae producenda sufficiat; uti etiam si talis humor, ventriculo contentus, in fauces regurgitat. Cum autem bilis in putredinem ex sua natura satis pronata sit, & simul ad bilem, & alios humores in ventriculo cavo collectos, aer libere accedere possit, atque calor corporis interni huc conspiret; patet facile, putredinem hic brevi metuendam esse. Haec videtur praecipua ratio esse, quare nimis diu jejulantibus appetitus pereat, & nausea oriatur. Ubi autem diuturna nimis stagnatione jam subputrida bilis cystica, vel per febriles aestus incensa & corrupta, huc defertur, facile patet, omnia haec mala augeri debere. Interim tamen non requiritur, ad continuam & molestissimam nauseam faciendam, ut magna copia corrupta bilis in his locis haereat: mirabatur enim Sydenhamus (uti ad §. 634. dictum fuit) dum vomitorio dato expulsum materiam examinabat, illam nec mole valde spectabilem, nec pravis qualitatibus insignem fuisse: & tamen irritum vomendi conatum inde ortum fuisse in morbis, patebat evidenter; quia emetico exhibitio sedabatur omnis nausea. Cognoscitur vero, quod talis nauseae causa in corpore adsit, inedia: nam simulac aliquid putridi in ventriculo haeret, illico omnino appetitus tollitur. Imo credo me observasse aliquoties, solam majorem copiam bonae bilis in ventriculo fluctuantis inediam & nauseam fecisse, dum ad curandam topicam ventriculi debilitatem abdomen jejuno homini in lecto perfricandum iusseram pannis laneis calidis, accensi succini vapore penetratis. Cum enim rudius perfricaretur, incipit nauseare, vertiginosus fieri, & ab omnino cibo abhorrebat, donec post aliquot horas bilem evomeret, nec colore, nec aliis ullis attributis, a bile sana diversam: dum postea cavebatur, ne inter fricandum illa abdominis regio premeretur, ubi fundus bilis cysticae infra hepatis limbum eminet, nihil mali percepti.

Si vero illud biliosum, in ventriculo haerens, in majorem corruptelam incipiat degenerare, tunc halitus putris simul adest, & amarus in ore sapor: unde & Hippocrates (i) cibi fastidium, & os amarefcens, pro signis habuit, quibus indicaretur rursus purgante opus esse. Raro autem accidit, ut diu aliquid corrupti biliosi in ventriculo haereat, quin incipiant os internum, fauces, sed imprimis linguae dorsum fordescere; ut alia occasione dictum fuit in Commentariis §. 85. ubi de effectibus alcalini spontanei in primis viis agebatur.

2. Naturali lege prima via ab ore ad anum usque muco obliniuntur, qui & lubricitatem internae superficiei harum partium conciliat, & simul illam defendit, ne ab asperis corporibus deglutitis, vel ab acrioribus ingestis, tam facile laedi possit. Mucus ille, postquam his visibus inservivit, sensim detergitur, & imprimis saponacea bile dividitur, atque tandem cum faecibus per alvum exit. Ubi vero mucus ille solito tenacior est, aut bilis inerior fuerit aut parcius, sensim accumulatur, ventriculum gravat, & fluctuatione irritat; sicque nauseam parit molestam, & saepe satis diuturnam. Malum hoc satis familiare est literatis, imprimis provestio-

S 3